# Cărțile care ne-au făcut oameni

*Lista de 111 titluri*

*a lui Gabriel Liiceanu*

## Criteriile care au dictat selecția

### A. Criteriul genealogic

Suntem ceea ce ne constituie venind din urmă. Suntem trecutul nostru. Familia spirituală din care facem parte noi, cei de azi, se întinde de la autorii, știuți sau neștiuți, ai primelor mari creații mitologice, filozofice și literare, până la cei de azi. Reconstrucția arborelui nostru genealogic, care presupune istoria strămoșilor, nu se va face pe baza actelor de stare civilă, ci pe baza actelor culturale ale speciei noastre, care ne trimit cu 4000 de ani în urmă.

### B. Opt categorii neortodoxe pe care sunt ordonate cele 111 titluri ale Listei

**1.** ***Nodurile Civilizației occidentale („Lista strămoșilor)***

***2. Pachetul rus***

***3. Cărți pentru noptieră***

***4. Cele mai frumoase 20 nuvele ale lumii***

**5.** ***Mari eseuri***

***6. Sinteze filozofice***

***7. Niște filozofi lizibili***

***8. Jurnale, memorii***

# Lista completă

## Cărțile care ne-au făcut oameni

### *1. Nodurile Civilizației occidentale*

### *(„Lista strămoșilor”)*

Suntem ceea ce ne constituie venind din urmă. Suntem trecutul nostru. Familia spirituală din care facem parte noi, cei de azi, se întinde de la autorii, știuți sau neștiuți, ai primelor mari creații mitologice, filozofice și literare, până la cei de azi. Reconstrucția arborelui nostru genealogic, care presupune istoria strămoșilor, nu se va face pe baza actelor de stare civilă, ci pe baza actelor culturale ale speciei noastre, care ne trimit cu 4000 de ani în urmă.

Pierre Manent, Metamorfozele cetății

Robert Flacelière, *Viața de toate zilele în Grecia secolului lui Pericle*

Pierre Grimal, *Istoria civilizației romane*

Edward Gibbon, *Istoria declinului și căderii Imperiului Roman*

Huizinga, *Amurgul Evului Mediu*

Stephen Greenblatt, *Clinamen. Cum a început Renașterea*

Paul Hazard, *Criza conștiinței europene*

François Furet, *Reflecții asupra Revoluției Franceze*

Ricarda Huch, Romantismul german

François Guizot, *Istoria civilizației europene*

Carl Schorske, *Viena fin-de-siècle* (Polirom 1998)

Allan Janik, Stephen Toulmin, *Viena lui Wittgenstein*

Stefan Zweig, *Lumea de ieri*

Alain Besançon, *Nenorocirea secolului*

Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*

*Thierry Wolton, Reflecții despre comunism*

Marea literatură a lagărelor de concentrare și a închisorilor (autori ruși – Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*; evrei – *Jurnalul Annei Frank*; români – Virgil Ierunca - *Fenomenul Pitești*, Ion Ioanid, Elisabeta Rizea, Anița Nandriș)

Giuliano da Empoli, *Vremea prădătorilor*; *Inginerii haosului*

## *2. Pachetul rus*

De ce se acordă, în această Listă, categoriei „Pachetul rus" un loc aparte față de categoria *Nodurile Civilizației occidentale*? Pentru că societatea rusă, potrivit analizelor făcute de autorii selectați în această categorie (2 ruși, un francez și doi anglo-saxoni), este cea mai originală

societate (marele bolnav) din istoria speciei umane, care a oferit cel mai cumplit model al conviețuirii umane.

Marchizul Astolphe de Custine, *Scrisori din Rusia (Rusia în 1839)*

Piotr Ceaadaev, *Scrisori filozofice către o doamnă* (1830)

Alain Besançon, *Sfânta Rusie*

Françoise Thom, *Putin și putinismul*

Robert Conquest, *Marea teroare*

Martin Sixsmith, *Rusia. Un mileniu de istorie*

## *3. Cărți pentru noptieră*

> Cele șase cărți de pe noptieră, pe care le vom ține neabătut la capul patului seară de seară și pe care le putem deschide la orice pagină înainte de a adormi (somniferul spiritual, pastila de frumusețe mintală). Să le numim *Biblia laică*.

Francisca Băltăceanu – Monica Broșteanu – *Cele mai frumoase povestiri din Biblie*

*Cinci cărți din Biblie* (traduse și comentate de Petru Creția) – *Cartea lui Iov, Ecleziastul, Cartea lui Iona, Cartea lui Ruth, Cântarea cântărilor*

*Arcaşul fără arc*

Jean-Claude Carrière, *Cercul mincinoşilor*

*Heinrich Zimmer, Regele și cadavrul*

Cioran, *Caiete*

## 4. Cele mai frumoase 20 de nuvele ale lumii

Selecție fatal subiectivă având drept criteriu splendoarea obiectivă

Tolstoi, *Moartea lui Ivan Ilici*; James Joyce, *Cei morți* (ultima nuvelă din volumul *The Dubliners*); Thomas Mann, *Micul domn Friedemann*; Kundera, *Eduard și Dumnezeu*; (în volumul *Iubiri caraghioase*); Yasushi Inoue, *Pușca de vânătoare*; Ryunosuke Akutagaua, *Rashōmon*; Baricco, *Novecento*; Mateiu Caragiale, *Remember*; Vargas Llosa, *Vânturile*; Kafka, *Metamorfoza*, *Verdictul;* Garcia Marques, *Un domn foarte bătrân cu niște aripi enorme*; Marguerite Yourcenar, *Cum a fost salvat Wang-Fo* (în volumul *Povestiri orientale*); Gogol, *Mantaua*; Cărtărescu, *Ruletistul*; *Arhitectul*; Hermann Hesse, *Lupul*; Cehov, *Doamna cu cățelul;* Caragiale, *Repausul dominical*; Ludmila Ulițkaia, *Serpentina* (în volumul *Trupul sufletului*);

## *5. Mari eseuri*

Capodoperele prozei speculative. Textele pe care le-am considerat pietrele de temelie ale minții teoretice.

Benjamin Constant, *De la Liberté chez les Ancients comparée à celle des Moderne*

Alexis de Tocqueville, *Despre democrație în America* (măcar vol. I, Partea a doua, și vol II, Partea a doua și Partea a patra)

John Stuart Mill, *Despre libertate*

Sigmund Freud, *Interpretarea viselor; Psihologia vieții cotidiene*

Hannah Arendt, *Condiția umană*

Isaiah Berlin, *Cinci eseuri despre libertate*; *Lemnul strâmb al omenirii;*

Friedrich Hayek, *Drumul către servitute*

Pierre Manent, *Istoria intelectuală a liberalismului*; *O filozofie politică pentru cetățean* (Cum e cu putință conviețuirea)

Konrad Lorenz, *Cele opt păcate ale omenirii civilizate*

Paul Johnson, *Intelectualii*

Julien Benda, *Trădarea cărturarilor*

Octavio Paz, *Dubla flacără*

Denis de Rougemont, *Partea Diavolului*

George Steiner, *În castelul lui Barbă Albastră (1971)*

Mario Vargas Llosa, *Adevărul minciunilor*

Milan Kundera, *Cortina; Arta romanului*

Edward O. Wilson, *Sensul existenței umane*

Petru Creția, *Luminile și umbrele sufletului; Ahile sau despre forma absolută a prieteniei. Ariel sau despre forma pură a libertății*

Constantin Noica, *Rostirea filozofică românească*

Aldous Huxley, *Brave New World* (1932)

Arthur Koestler, *Darkness at Noon*, „Întuneric la amiază” (1940)

George Orwell, *1984* (1949)

## 6. ***Sinteze filozofice***

*Sunt volume care pot fi citite fără o pregătire filozofică prealabilă*

Diogene Laertios, *Viețile și doctrinele filozofilor* (pe sărite, „ciupitativ”)

Jeanne Hersch, *Mirarea filozofică. Istoria filozofiei europene*

Wilhelm Weischedel, *Pe scara din dos a filozofiei*

Pierre Hadot, *Filozofia ca mod de viață*

## **7. *Niște filozofi lizibili***

Pot fi citite fără dificultate

*Fragmentele presocraticilor*

Platon, *Dialogurile de tinerețe* + cele trei de maturitate (*Banchetul, Phaidon, Phaidros*)

Epictet, *Manualul*

Marc Aureliu, *Către sine însuși*

Seneca, *Scrisori către Lucilius*

Montaigne, *Eseuri*

Kant, *Mici scrieri despre religie, morală și politică*; *Religia în limitele rațiunii pure*

Schopenhauer, *Lumea ca voință*... (măcar volumul II); *Parerga și paralipomena*

(Rudiger Safranski, *Schopenhauer și anii sălbatici ai filozofiei*)

Nietzsche, *Știința voioasă; Ecce homo; Genealogia moralei*

Kierkegaard, *Jurnal*

Martin Buber, *Eu și tu*

> „Orice viață adevărată este întâlnire (*Begegnung*).”

Ortega y Gasset, *Revolta maselor*

Martin Heidegger, *Ființă și timp* (Partea întâi, Secțiunea întâi, Capitolul IV)

## *8. Jurnale, memorii*

Cea mai paradoxală formă a comunicării scrise: vorbind despre el, autorul vorbește de fapt despre cititor. În jurnale și memorii are loc cel mai fascinant „schimb de vieți” . În oglinda pe care autorul, Narcis generos, o construiește, apare de fiecare dată, alături de el și estompându-l, silueta cititorului.

Punându-se pe sine în scenă, autorul sfârșește prin a-l scoate de fapt la rampă pe cititor.

Tolstoi, *Jurnal*

Oscar Wilde, *De profundis*

W.N.P. Barbellion, *Jurnalul unui om dezamăgit*

Matei Călinescu, *Un altfel de jurnal*

CG Jung, *Amintiri, vise, reflecții* (*Erinnerungen, Träume, Gedanken* ) - 1962 (la scurt timp după moartea lui, la 6 iunie 1961).

Ernst Jünger*, Jurnale pariziene*

Julien Green, *Jurnal* (Univers, 1982)

Anița Nandriș-Cudla, *20 de ani în Siberia. Amintiri din viață* (Humanitas, mai 1991)

Elisabeta Rizea, *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara* (1993)

N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*

Annie Bentoiu, *Timpul ce ni s-a dat*

*******

**Literatură rusă, franceză, engleză, germană, italiană, spaniolă, sud-americană**

Fără specificări (*ad libitum*)

Marile opere literare ale lumii se completează cu marile cărți ale filozofiei existențiale. **Cioran a spus că din Dostoievski a învățat mai mult decât din toate tratatele filozofiei.** Așadar Homer, tragicii greci, Vergiliu, Horațiu,

Boccaccio, Dante, Cervantes, Shakespeare, Stenhdal, Balzac, Flaubert, clasicii ruși, clasicii germani, marii englezi etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.

Filozofia în forma ei clasică, „sistematică” cea despre care Kierkegaard spune că este doica fără lapte nu putea atinge viaţa direct. De câte ori încerca s-o facă, ea o ucidea sub focul electric al abstracţiei. Pentru a nu rata viaţa, pentru a nu o distruge prin apetitul continuu pentru abstract, filozofia trebuia să întâlnească în drumul ei recuperator un domeniu al creaţiei care creştea din capul locului pe solul vieţii: literatura

## De citit o istorie a artei

Preferabil Ernst-H. Gombrich, *Istoria artei* (ed.originară engleză 1950), în română, edit. Art, 2021, cca 700 pagini); Victor Stoichiță, *Vezi*

## Niște greacă, niște latină, niște germană